

Калічак Тетяна,
Національний університет «Острозька академія»

ОСТАННІЙ ЛЯЛЬКОВИЙ СВІТ ОВІДІЯ (ЗА РОМАНОМ КРІСТОФА РАНСМАЙРА «ОСТАННІЙ СВІТ»)

У статті проаналізовано образ письменника Овідія у романі К. Рансмайра. Розглянуті та класифіковані інші персонажі роману.

Ключові слова: *постмодернізм, античність, теорія влади, античний та постмодерністський міф.*

В статті проаналізовано образ писателя Овидия в романе К. Рансмайра. Рассмотрены и классифицированы другие персонажи романа.

Ключевые слова: *постмодернизм, античность, теория власти, античный и постмодернистский миф.*

In this article the image of Ovid in the novel of Christoph Pansmayr is analysed. Other characters of the novel are classified and examined.

Key words: *postmodernism, antiquity, theory of power, antique and postmodernist myth.*

Актуальність дослідження: образ митця завжди був предметом обговорень літературознавців, а аналіз образу Овідія з роману Крістофа Рансмайра «Останній світ» дозволить дивитися на митця не лише через призму мистецтва, а й політики. Об'єктом дослідження є роман австрійського письменника Крістофа Рансмайра «Останній світ». Предмет дослідження: персонажі роману «Останній світ» та їх взаємовідносини. Мета дослідження: проаналізувати образ Овідія під кутом зору політика. Для досягнення мети необхідно виконати наступні завдання: класифікувати персонажів роману; розглянути їх взаємовідносини з Овідієм. Теоретико-методологічна база роботи – праці Л. Цибенко «Крістоф Рансмайр і його роман «Останній світ» (1994) та М. Фуко «Воля до істини» (1976).

Зазвичай, коли ми зустрічаємо такі поняття як: «імператор-тиран» і «митець-вигнанець», мимоволі стаємо на сторону останнього, навіть не замислюючись над тим, що його вигнання могло бути добровільним. «Поета вигнали чи він емігрував добровільно?» – питання можна поставити і до роману Крістофа Рансмайра «Останній світ»: У романі молодий римлянин Котта прибуває до міста Томи у пошуках Овідія та його книги «Метаморфози».

Овідій був досить популярним серед молоді завдяки своїм любовним елегіям. Його друга дружина була небогою імператора. І раптом вигнання. Як свідчить Андрій Содомора, у 8 р. до н. е. Август дав розпорядження про висилку Овідія із Риму в місто Томи. Причинами для вигнання були «образ та помилка». «Образом» стала поема «Наука кохання», котра з'явилася під час скандалу, пов'язаного з подружньою невірністю дочки імператора Юлії. Август видав закон проти розпусти, що передбачав суворе покарання за перелюб. «Дивний парадокс: оспівуючи Рим Августа, Овідій сам же й кував собі сумну долю. Бо оспівував не ідеологію, не ширму, за якою приховувався єдиновладець, а те, чим насправді був Рим за часів Августового «золотого віку» [4].

На підставі роману «Останній світ» можна припустити, що Овідій сам покинув Рим, «місто цивілізації», бо не хотів підкорятись владі імператора.

«Влада створює, вона створює реальність» [5], говорить французький філософ Мішель Фуко у своїй праці «Воля до істини», що співпадає з намірами персонажа роману Овідія. Місце вигнання для Овідія – orbis ultimus – край світу [7], місто Томи, де він створює свою мікроімперію – аналог Риму, у якому є одноосібним представником влади. Це його останній світ. Місто знаходиться на самій окраїні володінь Римської імперії і сюди не досягає влада імператора. Герої «Метаморфоз» Овідія оживають, стають реальними, населяють його імперію.

Образи «Останнього світу» можна розділити на історичних постатей та міфічних персонажів. До історичних постатей належать: імператор Октавіан Август, Публій Овідій Назон та Максим Мессаліні Котта. Міфологічні герої, що склали громаду Томів, постали з Овідієвих «Метаморфоз»: Актеон, Алкіона, Прокна, Батт, Діт, Ехо, Ікар, Кипарис, Лікаон, Ліхас, Марсій, Прозерпіна, Прокна, Терей, Ясон та інші. Але і ті, і інші втрачають свою владу, силу, вплив пе-

ред Овідієм. Як персонаж роману Котта є простим римлянином. В історії Риму Максим Мессаліні Котта увійшов як політичний діяч, який володів хорошими ораторськими здібностями, писав вірші і був меценатом поетів. Зокрема, він був у приятельських стосунках з Овідієм. Терей, що проживає в Томах є різником; у міфології він є сином Ареса і бістонської німфи, чоловіком Прокни, царем Фракії. Прокна – дружина царя тепер стає дружиною різника. Ітіс – їх син, є простим хлопчиком; коли в міфології він є наслідним принцем. Лікаон – власник таверни, де оселився Котта. В римській міфології Лікаон хотів вбити верховного бога Юпітера, коли той завітав до нього у гості у людській подобі.

Влада Овідія є настільки сильною ще і через те, що «вона усюди, але не через те, що вона охоплює все, а через те, що вона витікає звідусіль»[5]. Перебуваючи під постійним тиском Назона, його персонажі не можуть опиратися йому і не можуть нічого змінити в своїх долях. Історія повторюється: Терей гвалтує і калічить сестру Прокни Філомелу, заради помсти Тереві Прокна вбиває сина Ітіса, Лікаон гине в подобі вовка, доля Кипариса навечно пов'язана з твариною через смерть якої його перетворити на дерево. «Там де є влада, є і опір цій владі»[5].

Але не слід розглядати владу і опір їй як дуалізм та вічну опозицію. В деяких контекстах Мішель Фуко розглядав опір владі як один із способів її застосування. «Влада народжується з багатьох взаємин» [5]. Єдиний, хто намагався чинити опір владі Овідія – це Котта. Він постійно знаходився в пошуку, ставив запитання, розшифровував послання, залишені Овідієм. Та коли він зрозумів прощтва Овідія, все змінилося. Усвідомлення того, що Овідій передбачив усе: і падіння міста, і метаморфози інших, і приїзд самого Котти з Риму, змушує Котту перестати чинити опір. Герой йде до Трахілі, щоб зустріти долю, яку йому відвів Овідій: «В гори Котту вабив тільки один-однісінький напис, який ще треба було відкрити. І він знайде його й прочитає на прапорці, захованому в сріблястому трахілському сьйві або десь у ріні на схилах нової гори. Але той прапорець буде, без сумніву, зовсім невеличкий – адже на ньому стоятиме лише одне слово з двох складів. І коли Котта спинявся, щоб перевести дух, а тоді застигав – такий мізерний під навислими над ним скелями, він часом кидав ці два склади в кам'яну пустку, а тоді, як до нього поверталось відлуння власного вигуку, відповідав:

«Тут!» Бо те уривисте слово з двох складів, що відбивалося від бескидів, було його власне ім'я» [3, с.190]. Навіть через місце проживання відчувається вищість Назона. Він живе у горах, вище від усіх інших і лише інколи спускався до міста.

Загалом, за концепцією Мішеля Фуко владу Овідія можна класифікувати як систему «знання-влада», оскільки влада нерозривно пов'язана зі знанням (яке, як і влада, має соціальний характер). «... потрібно визнати, що влада породжує знання; що влада і знання передбачають один одного; що нема знання, що не передбачає і не створює зв'язків із владою»[5]. Овідій через знання долей своїх персонажів придушує будь-який опір своїй владі. Водночас він робить цей опір засобом досягнення абсолютної влади, хоча його самого у місті Томи немає, присутній він лише на метафізичному рівні.

Література:

1. Плахина А.В. Романы Кристофа Рансмайра и своеобразие австрийской прозы 1980-х-1990-х годов. К проблеме национальной идентичности. – Москва, 2007. – 230с.
2. Публій Овідій Назон. Метаморфози/Пер. З лат., передмова та примітки А. Содомори. – Харків : Фоліо, 2008. – 381с.
3. Рансмайр Крістоф. Останній світ: Роман/ Пер. з нім. О. Логвиненка; Післямова Л. Цибенко. – К. : Основи, 1994. – 206с.
4. Содомора А. Дві барви часу Публія Овідія Назона [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ae-lib.org.ua/texts/sodomora__ovidius_two_colors__ua.htm
5. Фуко, М. «Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы» [Електронний ресурс] – Режим доступу: ae-lib.org.ua
6. Фуко М. Воля к истине. По ту сторону знания, власти и сексуальности. [Електронний ресурс] – Режим доступу: ae-lib.org.ua
7. Цибенко Л. Крістоф Рансмайр і його роман «Останній світ» [Електронний ресурс] – Режим доступу: ae-lib.org.ua